12.4.2021

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa, VNS 3/2020 vp

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt valtiovarainministeriön kirjallista lausuntoa valtioneuvoston selonteosta, joka koskee kestävän kehityksen globaalia toimintaohjelmaa. Valtiovarainministeriö on ollut mukana selonteon valmistelussa. Valtiovarainministeriön lausunnossa keskitytään hallinnonalan keskeisimpiin kestävän kehityksen edistämisen kannalta tärkeimpiin teemoihin.

Julkisen talouden kestävyys

Valtiovarainministeriön taloudellisen katsauksen (joulukuu 2020) arvion mukaan bruttokansantuote supistuisi vuonna 2020 noin 3,3 %. Kuluvana vuonna bruttokansantuotteen arvioidaan kasvavan 2,5 %. Koronaviruspandemia ja siihen liittyvät rajoitukset hidastavat talouskasvua. Kotimaassa palveluiden kysyntä pysyy edelleen heikkona ja ulkomaankauppa kärsii pandemian jatkumisesta. Talouden toipuminen alkaa pandemian aiheuttaman epävarmuuden poistuessa vuoden 2021 kuluessa.

Talouden taantuman lisäksi Suomella on väestön ikääntymiseen ja rakenteelliseen työttömyyteen sekä kokonaistuottavuuden kasvun hidastumiseen liittyviä rakenteellisia ongelmia, jotka heikentävät Suomen talouskasvun ja kestävän julkisen taloudenpidon edellytyksiä myös pidemmällä aikavälillä. Lähivuosina näkyvissä oleva talouskasvu ei riitä vahvistamaan julkisen talouden rahoitusasemaa ennalleen, ja julkinen talous pysyy selvästi alijäämäisenä. Tulojen ja menojen välinen epätasapaino pysyy niin suurena, että julkinen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen näyttää jatkavan kasvuaan koko 2020-luvun alkupuoliskon ajan. Kuten valtiovarainministeriön hallinnonalan pääluokkaperusteluissa talousarvioesityksen yhteydessä todetaan, liittyy valtiovarainministeriön keskeinen tehtävä kestävän julkisen talouden varmistamiseen, mitä voidaan pitää yhtenä edellytyksenä kestävän kehityksen toteutumiselle

Hallitus laatii vaiheittain tiekartan pitkän aikavälin toimista, joilla julkisen talouden kestävyyttä vahvistetaan. Ensimmäisessä vaiheessa hallitus määritti, että sen päätavoitteena on vakauttaa julkisen talouden velka suhteessa BKT:een vuosikymmenen loppuun mennessä. Seuraavassa vaiheessa hallitus linjasi syyskuun 2020 budjettiriihen yhteydessä toimista, joilla julkisen talouden

kestävyyttä vahvistetaan. Keskeiset keinot ovat työllisyyden lisääminen, työttömyyden vähentäminen, talouskasvun edellytysten vahvistaminen, julkisen hallinnon tuottavuuden vahvistaminen sekä kustannustehokkuutta lisäävät toimet ja sosiaali- ja terveyden huollon uudistus. Kestävyystiekartan jatkovalmistelu talvella 2021 linkittyy hallituksen puolivälitarkasteluun.

Ilmiöpohjainen budjetointi

Kestävän kehityksen budjetointia on kehitetty vuoden 2018 talousarvioesityksestä alkaen. Kaikkien hallinnonalojen pääluokkaperusteluissa nostetaan esiin kunkin hallinnonalan keskeisiä kestävään kehitykseen liittyviä teemoja. Samalla katetaan kaikki kestävän kehityksen osa-alueet. Tämän ohella talousarvioesityksen yleisperusteluihin sisältyy erillinen kestävän kehityksen luku, jossa keskitytään etenkin hiilineutraaliuden kannalta keskeisiin määrärahoihin ja verotukseen. Talousarvion laadintamääräykseen on ensimmäistä kertaa sisällytetty kestävää kehitystä koskevia edellytyksiä.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaan kuluvalla hallituskaudella kehitetään kestävän kehityksen budjetoinnin ohella sukupuolitietoista budjetointia sekä lapsibudjetointia. Myös nämä osaltaan tukevat kestävää kehitystä. Sukupuolitietoisen budjetoinnin parantamiseksi vuoden 2021 talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä keskityttiin parantamaan hallinnonalojen pääluokkaperusteluihin sisältyviä tekstejä sekä tarjottiin koulutusta tasa-arvoasioista etenkin talousarviovalmistelijoille. Myöhemmin on tarkoitus teettää erillinen selvitys hallituksen talouspolitiikan sukupuolivaikutuksista.

Erillinen työryhmä on juuri aloittanut työnsä lapsibudjetoinnin kehittämiseksi, ja tavoitteena on, että työryhmätyön ensimmäisiä tuloksia nähdään vuoden 2022 talousarvioesityksen yhteydessä. Lapsibudjetoinnin kehittäminen mahdollistaa ja tuo osaltaan esiin sosiaalisen kestävyyden näkökulmia esimerkiksi talousarvioprosessissa.

Julkisen hallinnon strategia

Uusi julkisen hallinnon strategia julkaistiin 1.12.2020. Strategia on valmisteltu yhteistyössä kuntien ja Kuntaliiton kanssa. Julkisen hallinnon strategia ohjaa ja vahvistaa koko julkisen hallinnon uudistamista 2020-luvulla. Strategiavalmistelun lähtökohtana oli taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristöllinen kestävyys, jotka on huomioitu strategiassa poikkileikkaavasti sen päämäärissä ja toimintalinjauksissa.

Strategian toimeenpano on käynnistetty ja pääpaino kevään aikana on viestinnässä tavoitteena levittää tietoa strategiasta sekä kehittää osaamista.

Kestävän kehityksen verouudistus

Pääministeri Marinin hallituksen hallitusohjelman mukaisesti hallituskaudella valmistellaan kestävän kehityksen verouudistus, jonka tavoitteena on edistää siirtymistä kohti hiilineutraaliutta. Kestävän kehityksen verouudistus koostuu

energiaverotuksen uudistuksesta, liikenteen verotuksen uudistuksesta sekä kiertotalouden edistämisestä. Vuonna 2021 työkone- ja lämmityspolttoaineiden verotusta kiristetään nettomääräisesti 105 milj. eurolla ja sähköveroluokka II alennetaan EU:n sallimaan minimiin. Lisäksi aloitetaan energiaintensiivisten yritysten veronpalautuksen asteittainen pienentäminen polttoaineiden osalta. Osana yritystukien karsimista parafiinisen dieselin verotuki poistetaan ja pienennys aloitetaan v. 2021. Samoin vuoden 2021 alusta lähtien on otettu käyttöön liikenteen työsuhde-etuja koskevia verotukia, joilla tuetaan siirtymää vähäpäästöiseen liikenteeseen. Esitykset valmisteltiin liikenteen verotuksen uudistamista selvittävän työryhmän väliraporttiin, joka julkaistiin 21.8.2020. Liikenteen verotuksen uudistamista selvittävän työryhmän on tarkoitus jättää raporttinsa toukokuussa 2021 ja mahdolliset esitykset tehdään syksyn 2021 budjettiriiheen.

Valtiovarainministereiden kansainvälinen ilmastokoalitio

Valtiovarainministereiden kansainväliseen ilmastokoalitioon on liittynyt jo 52 maata tavoitteena vastata kansainvälisiin ilmastohaasteisiin. Ilmastokoalitio perustettiin 2019 Suomen aloitteesta ja sen keskeinen tavoite on ilmastonäkökulmien valtavirtaistaminen osaksi talouspolitiikkaa koalition työtä ohjaavien kuuden Helsingin periaatteen mukaisesti. Helsingin periaatteet jakaantuvat seuraaviin osa-alueisiin, joissa koalitio tukee jäseniään: politiikkatoimen saattaminen Pariisin sopimuksen tavoitteiden tukeviksi, kokemuksien ja asiantuntemuksen jakaminen ilmastonmuutoksen edellyttämistä politiikkatoimista, toimivien ratkaisujen aikaansaamiseksi hiilen hinnoittelussa, ilmastonmuutoksen huomioiminen julkisen talouden suunnittelussa, budjetoinnissa ja julkisissa investoinneissa, yksityisen rahoituksen kanavoitumisen edesauttaminen ilmastotavoitteiden aikaansaamiseksi ja Pariisin sopimuksen mukaisten kansallisten ilmastonmuutosohjelmien suunnittelun tukeminen. Suomi toimii koalition puheenjohtajana yhdessä Chilen kanssa. Vuoden 2020 aikana työtä tehtiin erityisesti niiden Helsingin periaatteiden parissa, jotka koskevat vihreää rahoitusta ja vihreää budjetointia. Koalitiolle sovittiin toimintasäännöstä, jotka luovat sille pysyväluonteisen institutionaalisen kehikon ja turvaavat toiminnan jatkuvuutta. Keskeinen elementti on sihteeristö, joka toimii osana Maailmanpankkia yhteistyössä Kansainvälisen valuuttarahaston kanssa. Koalition vuoden 2021 työohjelmassa painottuu aiheina erityisesti vihreä elpyminen, hiilen hinnoittelu ja julkisten rahoitusratkaisujen kehittäminen.

Kati Jussila
budjettineuvos
Valtiovarainministeriö, budjettiosasto